

Pioneindspel

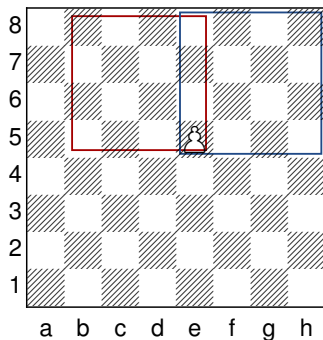
Marco de Booij

2 februari 2025

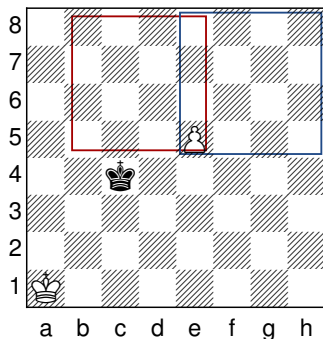
François-André Danican Philidor zei ooit: *Pionnen zijn de ziel van het schaakspel*. Als alle stukken van het bord zijn dan blijven er meestal wel een paar pionnen over. Het is dan de bedoeling om je pionnen met zorg te verzetten want ze kunnen niet terug en ook niet snel vooruit.

1 Het 'Kwadrant'

Een belangrijk concept is het *kwadrant*. Dit is een vierkant met in een hoek de pion en met een lengte en een breedte die gelijk zijn aan het aantal velden + 1 dat nodig is voor de promotie van deze pion. Als de koning van de andere partij in dit *kwadrant* staat dan kan hij voorkomen dat de pion promoveert. Een diagram zegt meer:

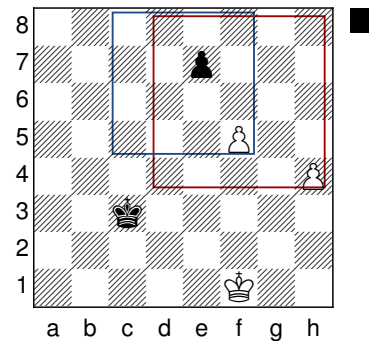

Als met wit aan zet de zwarte koning niet in de rode of blauwe *kwadrant* staat dan kan hij de pion niet tegenhouden. De pion is nog 3 velden van promotie, dus is het *kwadrant* 4x4 velden. Met de koningen erbij:

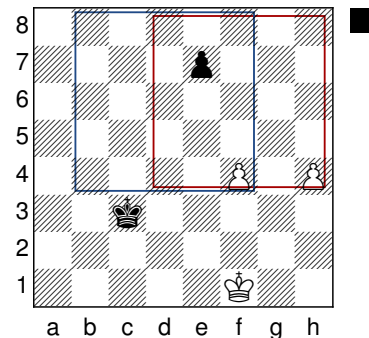
Is zwart aan zet dan kan hij zijn koning in het rode *kwadrant* brengen en zo de pion tegenhouden. Is wit aan zet dan promoveert de pion.

Pas op Bekijk de volgende stelling:

Zwart is aan zet. Er zijn 2 *kwadranten*. Door 1... ♔d4 komt zwart in het rode *kwadrant*. Dat betekent dus dat de pion op h4 kan worden tegengehouden. De pion op f5 kan de koning niet tegenhouden, maar dat is niet erg. De zwarte pion op e7 zal ervoor zorgen dat die pion niet promoveert. Helaas voor zwart is dit nu juist het probleem. Wit speelt 2. f6. Zwart is nu verplicht om 2... e×f6 te spelen om de promotie te voorkomen. Het gevolg is nu dat de zwarte pion nu in de weg staat van de zwarte koning om binnen het rode *kwadrant* te blijven.

Een variant hierop is dezelfde stelling, maar nu met de witte pion op f4 in plaats van f5.

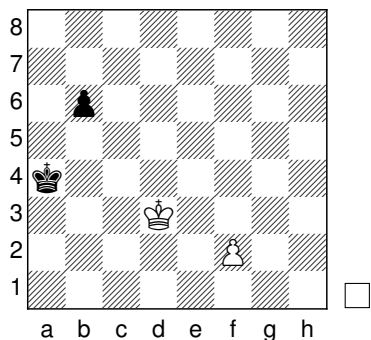

Beide pionnen zijn nu in het bereik van de koning, maar nu is het veld e5 niet bereikbaar voor de zwarte koning waardoor hij gedwongen wordt om buiten het steeds kleiner wordende rode *kwadrant* van de h-pion te gaan.

1.1 Voorbeelden

Om wat te oefenen zijn er hier 4 voorbeelden. De eerste 2 zijn studies van *Nikolai Dmitrievich Grigoriev* uit 1928. De 3^e is een partij tussen 2 grootmeesters.

1.1.1 Voorbeeld 1

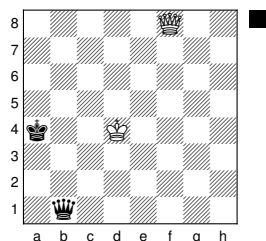

1. ♔d4!

Het is aanlokkelijk om 1. f4 te spelen, maar dan speelt zwart 1... ♗b5 waardoor de zwarte koning in het *kwadrant* van de f-pion komt en dus de pion kan tegenhouden. Met ♔d4 voorkomt wit dit. Als zwart nu 1... ♗b5 speelt dan blokkeert wit met 2. ♗d5 de weg naar f8.

1... b5 2. f4 b4 3. f5 b3

Als wit nu niet ingrijpt dan wordt het *remise* door 4. f6 b2 5. f7 b1=♚ 6. f8=♚.

4. ♔c3!

Hiermee wordt zwart gedwongen om zijn pion met 4... ♗a3 te verdedigen. Helaas voor hem komt de koning daarbij op het verkeerde veld¹ te staan.

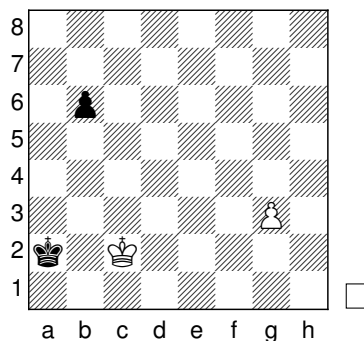
4... ♗a3 5. f6 b2 6. f7 b1=♚ 7. f8=♚+

Zwart zit nu in de problemen. De zwarte koning zit vast aan de rand. Speelt zwart 7. ♗a2 om zijn dame te dekken dan volgt 7... ♗a8#. Er blijft dus over

7... ♗a4 8. ♗a8+ ♔b5 9. ♗b8+ ♔c6 10. ♗x b1

Dit is niet veel beter, want zwart verliest de zojuist verkregen dame.

1.1.2 Voorbeeld 2

Dit lijkt gemakkelijker dan de vorige, maar schijn bedriegt. De g-pion is veilig voor de zwarte koning, maar de b-pion gooit roet in het eten. Op het moment dat die op b3 komt staat de witte koning schaak en verliest wit dus een tempo.

1. ♔c3!

Zwart wordt nu gedwongen om mee te gaan. Als de b-pion nu schaak gaat geven dan kan wit die gewoon nemen.

1... ♗a3 2. ♔c4 ♔a4 3. g4 b5+

Zwart heeft weinig keus en het lijkt een goede zet, maar wit heeft een betere.

4. ♔d3!!

Promoveren zit er nu voor zwart niet in zonder dat de zwarte koning de b-pion verdedigt. Dit gaat helaas veel zetten kosten. Ook brengt dit de zwarte koning naar het verkeerde veld.

4... ♔a3 5. g5 b4 6. g6 b3 7. g7 b2 8. ♔c2! ♔a2 9. g8=♗+

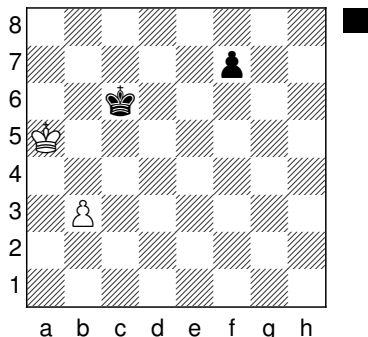
Promoveren zit er nu niet meer in voor de b-pion.

¹Een *verkeerd veld* is een veld waarop de koning schaak staat bij de promotie van een pion.

1.1.3 Voorbeeld 3

Het hoeft niet altijd wit te wezen die wint. En ook een grootmeester moet het *kwadrant* kennen.

□ Ljubomir Ljubojević IBM-toernooi 1972
 ■ Walter Shawn Browne

39... ♔d5

Zo voorkomt zwart na 40. ♕b4 met 40... ♔d4 dat wit de f-pion kan tegenhouden. Verder blijft de koning dicht genoeg bij b8 om de promotie te voorkomen. Browne speelde echter 39... f5? en gaf zo de winst weg, want zoals we nu onderhand moeten weten heeft wit met 40. ♕b4! de mogelijkheid om remise te krijgen. De partij ging nog verder met 40... f4 41. ♕c4 1/2 : 1/2. Wit probeert het met

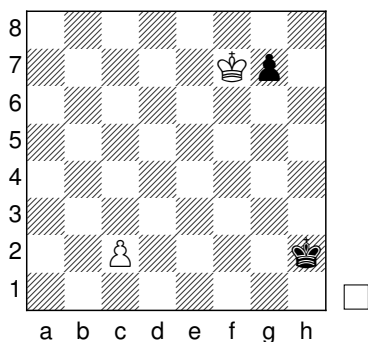
40. b4 f5 41. b5 f4 42. b6

Zwart vervolgt nu, zoals we ook in de vorige 2 voorbeelden hebben gezien, met

42... ♔c6! 43. ♕a6 f3 44. b7 f2 45. b8=♖ f1=♖+
 46. ♕a5 ♖a1+ 47. ♕b4 ♖b1 48. ♕a5 ♖x b8

Wit is met de koning op a6 terechtgekomen waardoor er schaak volgt als de f-pion promoveert.

1.1.4 Voorbeeld 4

1. ♕e6!

Natuurlijk kan wit niet 1. ♕xg7 spelen, want na 1... ♕g3 2. ♕f6 ♕f4! kan de zwarte koning gewoon naar de c-pion toelopen. De gespeelde zet is de enige juiste zet.

Ook via 1. ♕g6 ♕g3 2. ♕f5 ♕f3 3. c4 g5! wordt het remise.

1... ♕h3 2. ♕f5! ♕h4

Wit is geslaagd om de zwarte koning nog wat dichterbij te lokken. Op 2... g6+ zou wit gewoon 3. ♕g5! gespeeld hebben, want 3. ♕xg6 zou de weg voor de zwarte koning naar de c-pion geopend hebben. De c-pion kan nu eindelijk gaan lopen.

3. c4! g5 4. c5 g4 5. ♕f4! g3 6. ♕f3 ♕h3 7. c6 g2 8. c7 g1=♖ 9. c8=♖+ ♕h4 10. ♖h8+ ♕g5 11. ♖g8+ ♕h5 12. ♖xg1

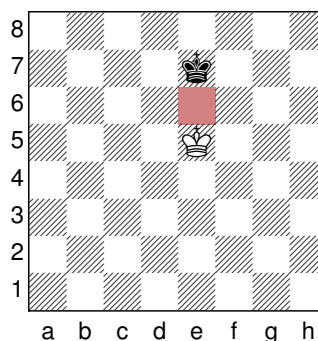
2 De Oppositie

Maar wat als de koning in het *kwadrant* staat. Hoe pak je het dan aan. Hiervoor hebben we een ander belangrijk concept, namelijk de *oppositie*. Dit wil zeggen dat beide koningen tegenover elkaar staan. Dit kan met 1 of 3 velden ertussen. De partij die *niet* aan zet is heeft de *oppositie*. Dit is belangrijk als er 1 pion op het bord staat. *Oppositie* zorgt ervoor dat de ene koning niet voorbij de andere koning kan. Er bestaan 3 types *oppositie*.

2.1 Soorten Oppositie

2.1.1 Gewone Oppositie

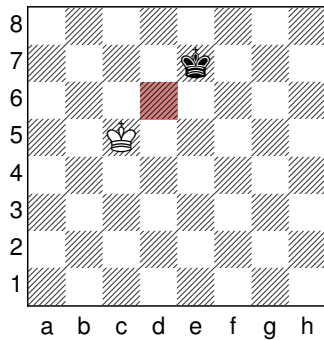
De 2 koningen staan, op dezelfde lijn, recht tegenover elkaar met 1 veld ertussen².

2.1.2 Schuine Oppositie

De 2 koningen staan, op dezelfde diagonaal, tegenover elkaar met 1 veld ertussen.

²Op dezelfde rij is ook *oppositie*.

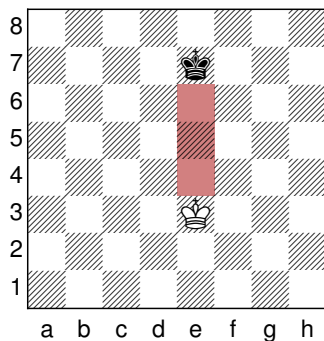

sprong neemt, doordat hij voor zijn eerste zet meteen 2 velden vooruit kan.

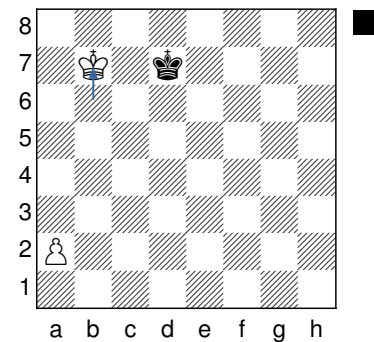
Als de *koning-alleen* aan zet is dan is het net iets anders. De pion verliest zo zijn startvoorsprong. Maar dat is niet het ergste, de *koning-alleen* kan zo binnen het *kwadrant* komen en de pion onderscheppen. De *koning-met-pion* zal dus eerst de *koning-alleen* moeten volgen, om de *oppositie* te behouden, totdat die 'terugkeert'. Dit kan duren totdat de beide koningen op de 7^e rij zijn aangekomen. Op dat moment kan de *koning-met-pion* met zijn pion gaan opspelen, de *koning-alleen* kan de pion niet meer tegenhouden.

2.1.3 Lange Oppositie

De 2 koningen staan, op dezelfde lijn, recht tegenover elkaar met 3 velden ertussen.

1... ♔d3 2. ♚b3 ♔d4 3. ♚b4 ♔d5 4. ♚b5 ♔d6 5. ♚b6 ♔d7 6. ♚b7

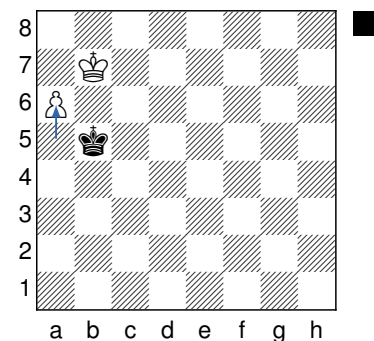

Welke zet de *koning-alleen* nu ook kiest, de pion kan hij niet meer tegenhouden en het promotieveld is gedekt door de *koning-met-pion*.

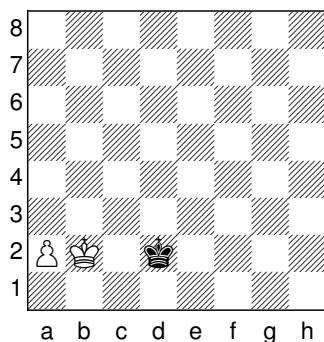
2.2 Randpion

Laten we beginnen met het eenvoudigste KPK-eindspel met 1 pion, de *randpion*. Waarom gemakkelijk? Bij een *randpion* telt slechts 1 veld en dat is het promotieveld. Als de *koning-alleen* dit veld bereikt dan is het altijd *remise*. De *koning-met-pion* is niet in staat om de *koning-alleen* nog van het promotieveld te verdrijven.

6... ♔d6 7. a4 ♚c5 8. a5 ♚b5 9. a6

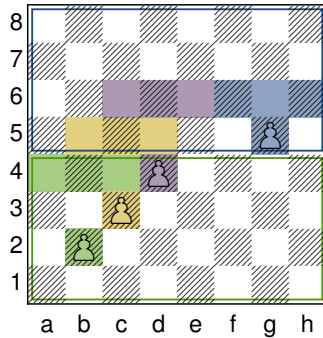
Er is echter één soort positie waarbij de *koning-met-pion* kan winnen. De *koning-met-pion* moet dan op een lijn staan tussen de lijn waarop de pion staat en de lijn waarop de *koning-alleen* staat. Bij *oppositie* kan *koning-met-pion* voorkomen dat de *koning-alleen* in de hoek komt. Wie er aan zet is, maakt niet uit. De *koning-alleen* verliest altijd. Met de volgende stelling wordt dat duidelijker.

2.3 Voor de pion

Als de *koning-met-pion* aan zet is dan kan de pion ongehindert promoveren. Dit komt doordat de pion een voor-

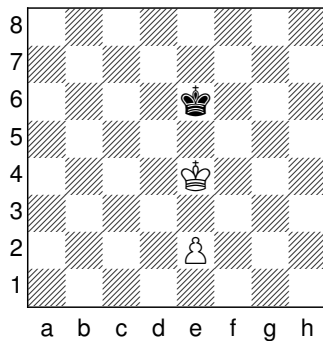
Enkel *oppositie* is natuurlijk niet genoeg. Beide koningen moeten tussen de rij waarop de pion staat en het promotieveld staan. Zolang dit niet het geval is dan kan de pion niet worden opgespeeld. Het opspelen van de pion kan pas gebeuren als zijn koning op één van de *sleutelvelden* staat. Waar deze *sleutelvelden* liggen hangt af van de rij waarop de pion staat. Als de pion nog op zijn eigen helft staat dan liggen de *sleutelvelden* 2 rijen voor de pion, op de helft van de tegenstander dan is dit 1 rij voor de pion.

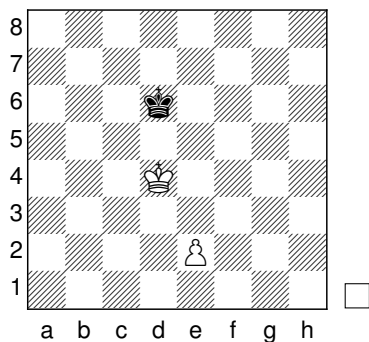
In bovenstaand diagram zie je de pionnen met hun bijbehorende *sleutelvelden*. Voor de pion op de 6^e rij heb ik ze niet aangegeven. Die liggen natuurlijk op de 7^e rij. Het is niet moeilijk om die vanaf de *sleutelvelden* van de 5^e rij te bereiken.

2.3.1 Eigen helft

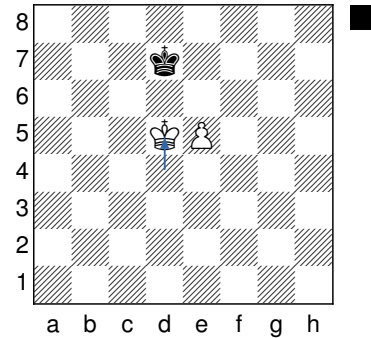
Zoals je al kon zien, in het diagram, liggen de *sleutelvelden*, voor de pion op eigen helft, 2 rijen voor de pion. De reden hiervoor is dat de partij met de pion zo de *oppositie* kan afdwingen als hij die niet heeft.

Als in bovenstaande stelling zwart aan zet is dan kan wit bij de volgende zet gewoon naar een sleutelveld gaan voor een pion op de 3^e rij. Is wit niet aan zet dan kan de pion worden opgespeeld. Op deze manier heeft wit de *oppositie* en wint zo de partij. Wit met wel oppassen. Als de koning nog op de 4^e rij staat, en niet recht voor de pion, dan mag wit zijn pion niet 2 velden opspelen. Op deze manier kunnen de nieuwe *sleutelvelden* niet meer bereikt worden, de witte koning wordt zo achter zijn pion gedwongen.

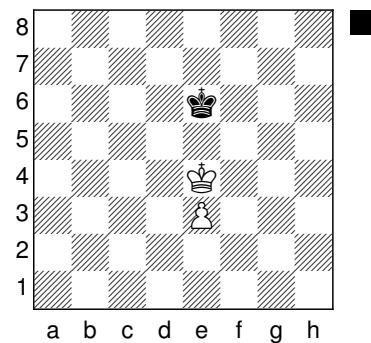

1. e4?? ♔e6 2. e5 ♔d7 3. ♔d5

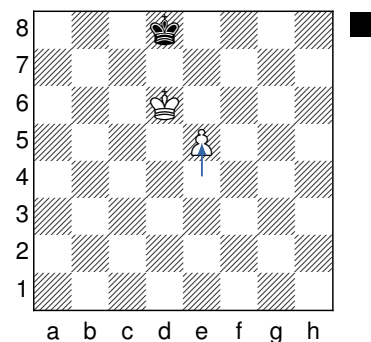

In sectie 2.4 zie je hoe zwart dit op *remise* houdt.

Als we teruggaan naar de stelling aan het begin van deze sectie dan hebben we dus 2 mogelijkheden, wit is aan zet of niet. Omdat wit de *tempozet* e3 achter de hand heeft maakt het eigenlijk niet uit. Laten we aannemen dat wit aan zet is dan heeft wit na 1. e3 de *oppositie*.

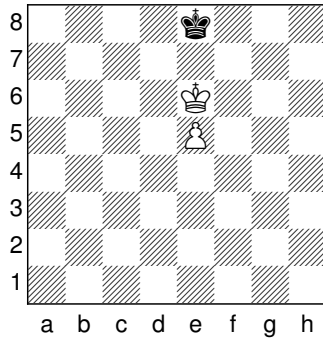
Welke zet dat zwart ook speelt, wit bereikt op de volgende zet altijd 1 van de 3 *sleutelvelden* en we zijn weer op een vergelijkbare stelling aanbeland. Speelt zwart naar de 7^e rij dan kan wit naar 1 van de nieuwe *sleutelvelden* spelen. Speelt zwart 1... ♔d6 dan volgt 2. ♔f5 ♔e7 3. ♔e5 en wit heeft de *oppositie* in een vergelijkbare stelling als zojuist. Na 3... ♔f7 4. ♔d6 ♔e8 kan wit zijn pion in 2 zetten van zijn eigen helft afspelen met 5. e4 ♔d8 6. e5.

Hoe het verder moet zie je in sectie 2.3.2.

2.3.2 Helft van de tegenstander

Als de pion op de helft van de tegenstander staat en de koning voor de pion staat dan maakt het niet uit wie de *oppositie* heeft.

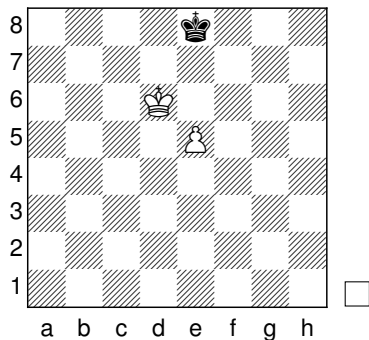

Als zwart aan zet is dan moet hij de controle over d7 of f7 opgeven. Als wit een van deze velden met zijn koning bereikt dan is de promotie van de pion verzekerd.

Is wit aan zet dan maakt het niet uit waar zijn koning staat. Zodra de koning op d6 of f6 staat kan wit de pion opspelen, omdat de zwarte koning een uitweg via ... ♔f7 of ... ♔d7 heeft waarna de witte koning het promotieveld kan beschermen.

Er zijn 3 dingen die extra aandacht verdienen.

Remise Als wit niet goed oplet dan kan zwart in de volgende stelling *remise* maken.

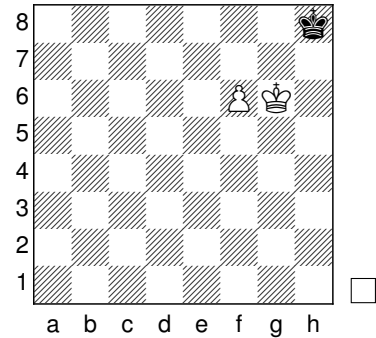
Als er nu **1. e6 ♔f8** wordt gespeeld dan mag wit niet verder gaan met **2. e7+** omdat zwart dan met **2... ♔e8** *remise* kan afdwingen. Wit moet nu **3. ♔e6** spelen waarna het *pat* is, of de verdediging van zijn pion opgeven waarna zwart de pion neemt en het *remise* is.

De juiste voortzetting is natuurlijk **2. ♔d7 ♔g8 3. e7 ♔f8 4. e8=♚+**.

Bij **1. e6 ♔d8** is het zeker *remise*. Wit kan nu niet meer voor zijn pion komen en, net als bij **1... ♔f8**, de pion ook niet opspelen.

De enig juiste zet is dus **1. ♔e6** waarmee wit de *oppositie* heeft en de zet erna zijn koning naar d7 of f7 kan spelen waarna de weg naar promotie open ligt.

Loper-pion Bij een *loper-pion* moet je opletten:

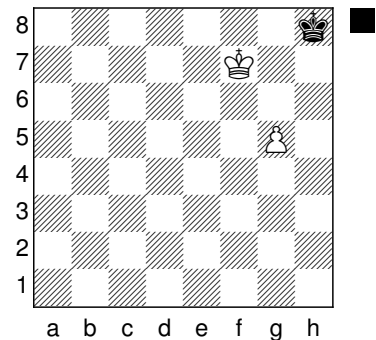

Wit kan nu niet f7 spelen omdat dit *pat* is.

1. ♔f7 ♔h7 2. ♔e7

Op de volgende zet kan wit nu wel f7 spelen.

Paard-pion Ook bij de *paard-pion* komt dit voor. Daar waar bij de *loper-pion* de koning niet dichterbij de zijrand mag staan dan de pion is dat nu wel nodig.

Bij zwart aan zet is het eenvoudig.

1... ♔h7 2. g6+ ♔h8 3. g7+ ♔h7 4. g8=♚+ ♔h6 5. ♚g6#

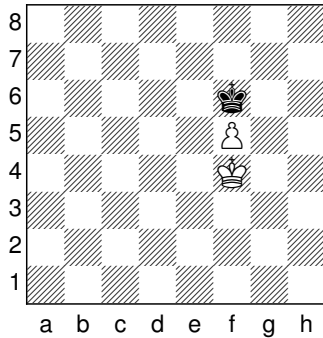
Met wit aan zet duurt het iets langer.

1. ♔g6 ♔g8 2. ♔h6 ♔h8 3. g6 ♔g8 4. g7 ♔f7 5. ♔h7

Hierna promoveert de pion.

2.4 Niet voor de pion

Ook hier speelt de *oppositie* een rol, maar dankzij de pion heeft de partij zonder de pion het hier gemakkelijker om die te krijgen. De partij met de pion moet zijn koning voor de pion krijgen om te winnen. Neem de volgende stelling.

Wit aan zet Eerst gaan we kijken wat er gebeurt als wit aan zet is.

1. ♖e4 ♗f7

2. ♗f4 heeft geen zin wegens 2... ♗f6 en we zijn weer bij de beginstelling aanbeland.

2. ♖e5 ♗e7

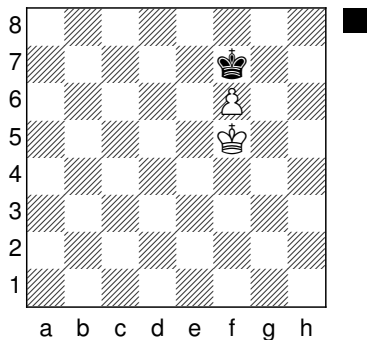
Zwart heeft nu de *oppositie*. Ook nu heeft 3. ♗f4 heeft geen zin wegens 3... ♗f6.

3. f6+ ♗f7

3... ♗f8 kan ook om het einde te versnellen. Wit moet nu

4. ♗f5

spelen want bij iedere ander zet verliest hij de pion. Het enige wat wit is opgeschoten is 1 rij dicht bij de promotie.

Zwart aan zet We hebben dus nu eigenlijk dezelfde stelling als daarnet, maar nu is zwart aan zet. Zwart heeft maar 1 zet en dat is

4... ♗f8

Als wit nu het veld f7 niet aanvalt dan zet zwart daar straks gewoon zijn koning weer en komt wit weer niet verder.

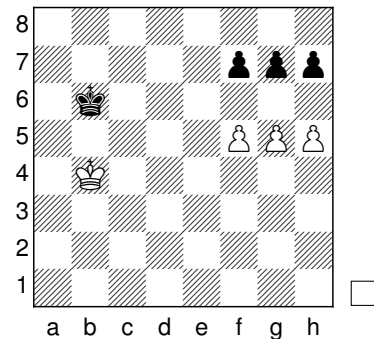
5. ♖e6 ♗e8

Zwart heeft weer de *oppositie*. Wit heeft 2 mogelijkheden. Bij 6. f7+ ♗f8 heeft wit de keuze tussen *pat* op pionverlies. Maar ook 6. ♗f5 ♗f7 helpt wit niet vooruit.

In dit eindspel is het dus van belang dat de partij zonder pion ervoor moet zorgen dat hij schaak komt te staan als de pion naar voren geschoven kan worden. Hiervoor moet hij dus de *oppositie* hebben. Het is de partij zonder pion die alle kansen in eigen hand heeft. De andere partij moet op een foutje hopen.

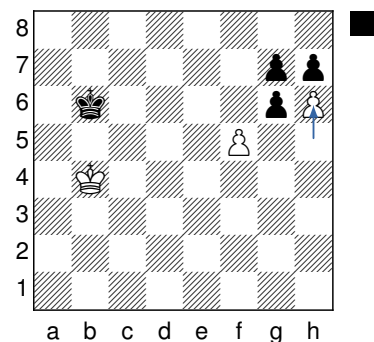
3 3 tegen 3

De 3 verbonden pionnen tegen 3 verbonden pionnen op dezelfde lijnen is een bijzonder geval. De speler wiens 3 pionnen het dichtst bij hun promotie staan kan winnen. De posities van de koningen zijn cruciaal voor het slagen.

Wit kan nu 'gemakkelijk' winnen. Zijn pionnen staan het dichtst bij promotie. Het enige 'probleem' is om ze voorbij de zwarte pionnen te krijgen. Zodra ze 'in elkaar' geschoven zijn zal de zwarte koning weinig moeite hebben om ze allemaal te slaan. Hoe pakt wit dit aan?

1. g6 f×g6 2. h6!

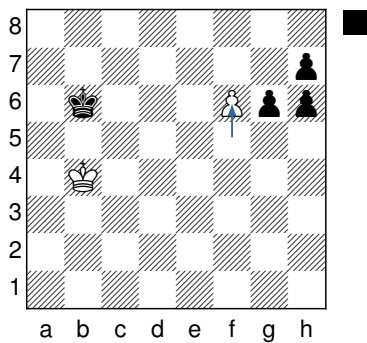

De enige winnende zet. Met 2. f×g6 h6 staan de pionnen 'in elkaar' geschoven en kunnen ze worden geslagen door de zwarte koning. Met 2. f×g6 h×g6 3. h×g6 wordt het een 'simpel' pionnen eindspel waarbij de *oppositie* bepaalt wat de uitslag wordt. Bij 2. h×g6 h6 verliest zwart want na 3. f6 gaat wit met één van zijn pionnen promoveren.

Er zijn nu 2 verschillende hoofd voortzettingen mogelijk.

De eerste mogelijkheid is:

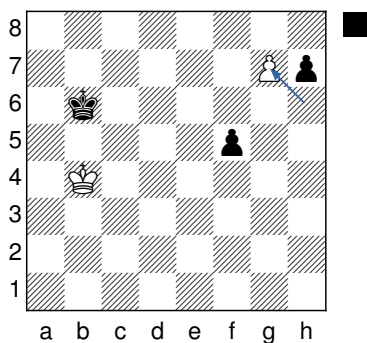
2...g×h6 3. f6

De de f-pion promoveert over 2 zetten.

De andere mogelijkheid is:

1...g×f5 2. h×g7

De g-pion promoveert de volgende zet.

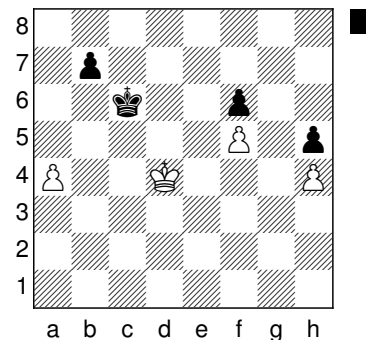
4 Eigen Archief

Als je denkt dat dit niet zo vaak gebeurt³ dan heb ik hier enkele voorbeelden uit mijn eigen partijen verzameling.

□ Dieter Dieleman

HH De Brug 14/15

■ Marco de Booi

Er zijn hier geen vrijpionnen maar toch speelt de *oppositie* mee. Er kan alleen maar gewonnen worden als 1 van de koningen achter een pion van de ander kan komen. Het eenvoudigst voor mij is om 50...b6 te spelen.

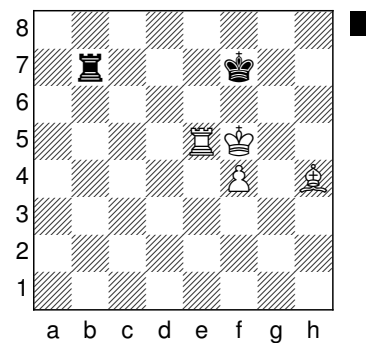
Ik speelde echter 50...♔d6 maar ook hiermee komt ik niet in de problemen. Van een echte *oppositie* is er dan geen sprake. Na 51. a5 ♕c6 52. ♕c4 ♕c7 geef ik onverwacht op. Zelfs na 53. ♕b5 kan ik via 53...♔d7 54. ♕b4 ♕c8 mijn b-pion verdedigen.

Er volgt dan 51. ♕c4 ♕c7 52. ♕d5 ♕d7 waarna ik de *oppositie* heb.

□ Marco de Booi

SE-2016-0-00223

■ Horst Wilshusen

Na 89 zetten stond ik een looper en een pion voor. Op de 79^e was de opmars van de f-pion begonnen. Het zou nog wel een flink aantal zetten duren voordat die kon promoveren.

89...♔a7

Ik zag mijn kans schoon. Mijn pion is op de 4^e rij dicht genoeg om te kunnen promoveren.

³Op 7 februari 2017 stonden 685 partijen op onze website. Daarvan hadden 44 op een moment enkel pionnen en koningen op het bord.

90. ♖e7+ ♗×e7 91. ♕×e7 ♖×e7 92. ♖g6

Een loperoffer maar na mijn volgende zet komt de f-pion op de 5^e rij staan en kan de promotie mij niet meer ontgaan.

92... ♖f8 93. f5

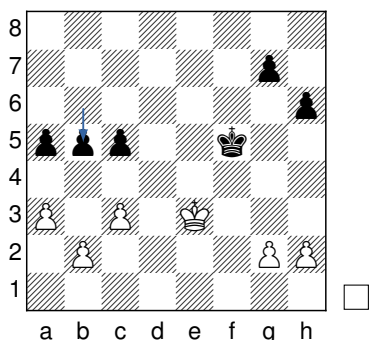
En zwart zag in dat hij de promotie niet meer kon voorkomen. Hij probeerde zelfs niet meer om zijn koning naar h8 te brengen en op pat te hopen.

□ Patrick Decherf

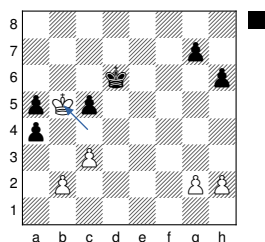
HH De Brug 14/15

■ Marco de Booi

50... b5

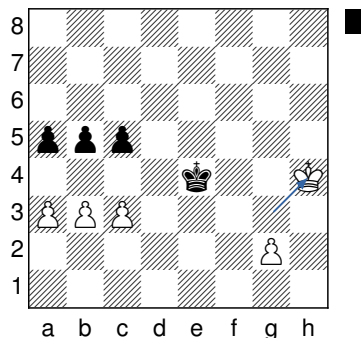
Na 50 zetten was de beste zet voor wit 51. a4. Hierdoor komt er een weg vrij voor de witte koning om de zwarte pionnen op de damevleugel te winnen of om met een pion door te breken. De beste voortzetting is 51... bxa4 52. ♖d3 ♖e5 53. ♖c4 ♖d6 54. ♖b5

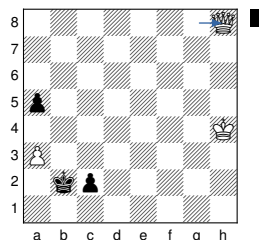
Maar wit speelt het anders en speelt 51. b3 waardoor er een stelling ontstaat met 3 pionnen tegen 3. In principe is deze stelling gunstiger voor zwart omdat zijn pionnen dicht bij promotie zijn. In de praktijk is het minder eenvoudig. De witte koning is dicht genoeg om de zwarte pion te stoppen. Ook zullen beide spelers direct na elkaar promoveren.

Eerst neemt wit de pionnen op de koningsvleugel.

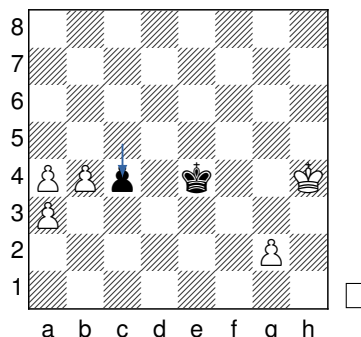
51... g5 52. h3 h5 53. ♖f3 ♖e5 54. ♖e3 ♖f5 55. ♖f3 g4+ 56. h×g4+ h×g4+ 57. ♖e3 g3 58. ♖f3 ♖e5 59. ♖×g3 ♖e4 60. ♖h4

De enige kans voor zwart is een aanval op de damevleugel nu de witte koning aan de andere kant van het bord staat. De g-pion kan hij toch niet tegenhouden, want dan gaat wit gewoon naar de damevleugel om daar de zwarte pionnen tegen te houden. Zwart ziet de beste voortzetting, 60... c4 61. b×c4 b×c4 62. g4 ♖d3 63. g5 ♖×c3 64. g6 ♖b2 65. g7 c3 66. g8=♖ c2 67. ♖h8+, over het hoofd. Wit kan dan eeuwig schaak gaan geven of hij laat de zwarte c-pion toch promoveren.

60... b4 61. c×b4 a4 62. b×a4 c4

Zwart gaat nu voor wit promoveren. Voor wit is het nu van belang om met de juiste pion naar voren te gaan. De a-pion heeft de voorkeur omdat die bij promotie de zwarte koning schaak zet. Dat is een groot voordeel voor wit omdat hij zo het initiatief behoudt. Als hij met zijn dame het initiatief heeft dan kan hij proberen om een dameruil af te dwingen want hij houdt nog genoeg pionnen over. Als hij met de b-pion promoveert dan kan zwart beginnen met het schaak zetten en zo de mogelijkheid heeft om een remise af te dwingen.

Maar beide pionnen staan in het 'kwadrant' van zwart. Wit kan dus met geen van beide pionnen promoveren. En ook de g-pion komt niet in aanmerking wegens te ver van promotie. Dat duurt nog 6 zetten. Zwart staat dus beter.

Zwart begint goed, maar maakt geen gebruik van zijn koning in het 'kwadrant'. Ook wit maakt geen gebruik van de

a-pion en het wordt uiteindelijk remise, eeuwig schaak.

63. b5 c3 64. b6 c2 65. b7 c1=♚ 66. b8=♚ ♚h6+
67. ♘g3 ♚g6+ 68. ♙h3 ♚h5+ 69. ♘g3 ♚g5+
70. ♘h2 ♚h4+ 1/2 : 1/2

